

Važnost čitanja djeci rane i predškolske dobi

Andrić, Mirjana

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:121635>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-20**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MIRJANA ANDRIĆ

VAŽNOST ČITANJA DJECI RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Završni rad

Pula, rujan 2024.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

MIRJANA ANDRIĆ

VAŽNOST ČITANJA DJECI RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Završni rad

JMBAG: 03030957030

Studijski smjer: Prijediplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Predmet: Metodika govorne komunikacije u integriranom kurikulumu

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Pedagogija ranog i predškolskog odgoja

Mentorica: doc. dr. sc. Danijela Blanuša Trošelj

Pula, rujan 2024.

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOGA DJELA

Ja, Mirjana Andrić, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, nositelju prava korištenja, da moj završni rad pod nazivom „Važnost čitanja djeci rane i predškolske dobi“ upotrijebi da tako navedeno autorsko djelo objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te preslika u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Potpis, _____

U Puli, 3.09.2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Mirjana Andrić, kandidat za prvostupnika

Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljeni način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 3.09.2024.

SADRŽAJ

UVOD.....	7
1. VAŽNOST ČITANJA DJECI RANE I PREDŠKOLSKE DOBI.....	8
2. ČITANJE PRIJE ŠKOLE.....	9
3. UTJECAJ OKOLINE NA RAZVOJ PREDČITAČKIH VJEŠTINA.....	12
4.1. Obitelj i poticaj čitanja u obitelji.....	13
4.2. Stavovi roditelja prema važnosti čitanja djeci.....	15
4.3. Odgajatelji i čitanje djeci.....	17
4.4. Način odabira prikladne priče za čitanje.....	20
5. CENTAR POČETNOG ČITANJA I PISANJA.....	23
5.1. Aktivnosti u centru početnog čitanja i pisanja.....	24
5.2. Slikovnica i uloga slikovnice.....	26
6. RESURSI ZAJEDNICE KAO POTICAJ ZA ČITANJE.....	27
6.1. „Primjer resursa zajednice - Hrvatsko dječje knjižničarstvo“.....	27
6.2. Međunarodna dječja digitalna knjižnica.....	28
7. KOMUNIKACIJA KOD ČITANJA.....	30
7.1. Način odabira priče.....	31
7.1.1. Način čitanja priče.....	32
8. PRIMJERI POTICAJNIH AKTIVNOSTI UZ ČITANJE DJECI.....	33
8.1. Prva godina djetetova života.....	33
8.1.2. Čitanje slikovnice.....	33
8.2. Druga i treća godina života.....	34
8.2.1. Pričanje priča.....	34
8.2.2. Lutkica papirnati rupčić.....	34
8.2.3. Brojalice.....	35
8.3. Četvrta, peta i šesta godina djetetova života.....	35

8.3.1. Uočavanje rime (razdoblje četvrte godine).....	35
8.3.2. Što ne pripada redu (razdoblje pete godine).....	36
8.3.3. Zadana rima (razdoblje šeste godine).....	36
9. ZAKLJUČAK.....	37
10. LITERATURA.....	38
SAŽETAK.....	40
SUMMARY.....	40

UVOD

Čitanje djeci rane i predškolske dobi sadrži izrazito bitne komponente za njihov rast i razvoj. Čitajući djeci omogućuje im se da se zbliže s knjigom, da u njoj uživaju, da percipiraju riječi koje se verbalno izgovaraju u pisanom obliku na papiru, obogaćuje se njihov vokabular, pozitivno utječe na samopouzdanje te se razvijaju vještine početnog čitanja i pisanja. Može se reći kako čitanje povoljno utječe na kognitivni razvoj djeteta koji se u to doba razvija vrlo velikom brzinom te iziskuje neprestane podražaje.

Čitanje je kompleksan psihološki proces koji uključuje evolucijsku prilagodbu koja ovisi o potrebama kulture i komunikacije danas, a poučava se odavno. To je vještina koja se treba usvojiti već u dječjoj dobi jer bez nje čovjek ne može iz razloga što na njemu počiva djetetova mogućnost profesionalnog osposobljavanja te spoznaja svijeta (Čudina-Obradović, 2014., str. 9).

Za poticaj na čitanje od velike je važnosti i poticajna okolina. Tu se prvenstveno misli na obitelj koja će svojim ozračjem, vrijednostima i stavovima podučavati dijete čitanju na suptilan i nenamjieran način. Predškolske ustanove također imaju veliku ulogu kada je u pitanju čitanje djeci i dočaravanje iste djetetu. One mogu zamijeniti obiteljsko okruženje ako su otvorene i spremne za provedbu različitih poticajnih razvojnih programa.

Odgajatelji su oni koji trebaju biti vrlo dobro upoznati sa značajem i dobrobitima čitanja djeci. Upravo oni trebaju biti oni koji će razumjeti svrhu čitanja, stvarati ljubav prema čitanju, poticati znatiželju i istraživanje kod djece, nikako podučavati djecu čitanju, već pokušati stvarati strastvene mlade čitatelje.

1. VAŽNOST ČITANJA DJECI RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Kamen temeljac za izgradnju kvalitetnog emocionalnog odnosa i individualnog pristupa djetetu jest upravo pričanje priča, slikovnica, pjesmica te ostalih djela koja su bliska djetetu i njegovu životu (Centner, 2007., str. 13).

Važno je naglasiti kako nikad nije prerano za čitanje djetetu. Iako oni najmlađi ne razumiju značenje riječi, oni osjete ritam, melodičnost i rime. Vesele se vremenu i pažnji koja im se posvećuje te zajedničkim trenucima doživljaja ljepote riječi. Čin čitanja djeci, u njima budi pozitivne emocije, umiruje njihova osjetljiva srca, izmamljuje osmijeh na lice, a može biti i poticaj za razgovor.

Centner (2002, prema Čudina-Obradović, 2007) ističe kako su najvažniji dio okoline koja je poticajna za dijete ljudi koji dijete vole, grle ga i ljuljaju, glade i masiraju, pjevaju mu, pričaju i čitaju slikovnice i priče.

Iskustva koja djeca proživljavaju u svom ranom djetinjstvu presudna su za oblikovanje osobe u koju će dijete odrasti. Djetinjstvo koje je ispunjeno ljubavlju, potporom i poticajima omogućiti će djetetu da izraste u samopouzdanu osobu, osobu koja poštuje sebe te ima pozitivan i optimistički odnos prema sebi i životu. Ove osobine od velike su koristi u nadolazećim godinama djeteta. Snaga i toplina odnosa, odlučna stajališta djece o sebi i drugima te ciljevi i ambicije su velika odrednica u oblikovanju načina na koji ljudi postupaju prema njima. To je izrazito vidljivo u razvoju inteligencije, mašte i dječjeg stvaralaštva. Čitanje djeci, osim što potiče razvoj mašte, pomaže djeci da dobiju uvid u raspon vlastitih osjećaja. Ono poziva djecu na sudjelovanje u nepoznatim situacijama, pomaže djeci da uvide što vole, a što ne vole, spoznaju vlastite slabosti, ali i snage te s vremenom rade i na vlastitoj sposobnosti pričanja i kreiranja vlastitih priča. Čitanje omogućuje djeci uvid u međuljudske odnose i međusobnu komunikaciju, a i upoznaje ih se s čarolijom pisane riječi i njihovim unutarnjim ja (Fontana, 2007).

Kako navode Vizek-Vidović i Hrabar (1999) čitanjem djetetu razvija se vještina aktivnog slušanja, vidnog opažanja i osjećaj estetske vrijednosti te potrebe za likovnim izražavanjem. Dijete širi svoj vokabular, povećava fond riječi, radi na svojim govornim vještinama, uči nove pojmove te izražava svoja iskustva, misli i osjećaje. Dijete radi na vještinama pamćenja, čitanja i unutarnjoj organizaciji teksta koja rezultira dobrom

pohranom informacija iz dugoročnog u djelatno pamćenje. Vrlo važan dio u procesu samog čitanja jest i poticaj na prepričavanje i razgovor o samom tekstu. Time se postiže poticaj na što jači i bolji razvitak misaonih operacija uviđanja, zaključivanja, predviđanja te uzročno-posljedičnih veza kojima se razvija logičko razmišljanje koje će djetetu u bliskoj budućnosti biti od velikog značaja.

Čitanjem djeci, razvija se njihovo samopouzdanje, te ljubav prema čitanju. Čitanje u ranoj dobi ima dugoročno pozitivne učinke na cjelokupni djetetov razvoj. Može se reći da je čitanje djeci ulaganje u njihovu budućnost koje potiče različite aspekte emocionalnog, socijalnog i intelektualnog razvoja.

2. ČITANJE PRIJE ŠKOLE

Mnoga djeca počinju, motivirana čitanjem odraslih i izloženosti slikovnicama, sama čitati prije škole. Čitali ili ne, u to vrijeme je nužno raditi na razvoju predčitačkih vještina.

Temeljne aktivnosti kojima okolina posreduje pri usvajanju čitačkih vještina u razdoblju rane i predškolske dobi jesu briga za glasovnu osjetljivost te razvoj sluha i govora kako bi se razumio smisao govora, rečenice i priče (Čudina-Obradović, 2004). U radu s djecom, potrebno je voditi računa o poticajima koji razvijaju brigu za razvoj glasovne osjetljivosti i sluha. To su aktivnosti koje se odnose na brigu o zdravlju slušnog aparata, igre zvukovima, igre rimom, pronalaženje prvoga i posljednjega glasa u riječi te igre riječima.

Briga za razvoj i razumijevanje smisla govora sadrži aktivnosti poput spontane svakodnevice, razgovora za stolom, šetnje, pričanje žive priče, čitanje slikovnice bez riječi, zajedničko čitanje slikovnice, igre (trgovine, banke, pošte), prepoznavanje natpisa u okruženju, dječje glumljenje pisanja ili čitanja te mnogobrojne druge aktivnosti.

Briga za upoznavanje veze glas – slovo sadrži aktivnosti poput razgledavanja abecednih knjiga, hrabrenje vlastitog djetetova potpisivanja, povezivanje glasova i slova, hrabrenje kod odašiljanja pisane poruke te mnogobrojne druge.

Kako se stalno ističe važnost čitanja već u ranoj dobi, javlja se pitanje je li uopće predškolsko podučavanje čitanja potrebno? Hoće li djeca biti uspješnija u čitanju i razumijevanju kada dođu u školu, hoće li im čitanje olakšati učenje ostalih predmeta, hoće li zbog čitanja biti motiviranija, zadovoljnija i uspješnija?

Kako navodi Čudina-Obradović (2014), u zemljama engleskog govornog područja djeca se pripremaju za učenje čitanja već od 3. godine, i naravno, da se zamijetiti napredak i uspješnost u čitanju znatno brže u odnosu na djecu koja nisu dolazila u doticaj s čitanjem te ih se nije pripremalo na to. No nakon određenog vremena, najčešće to bude oko trećeg razreda, ta se razlika vidno gubi.

Neki smatraju kako djeca trebaju biti pripremljena s već usvojenim osnovnim pojmovima pismenosti, dok drugi smatraju kako djeca ne bi trebala imati čitalačke vještine. Postoji puno razloga zašto nastaje do protivljenja da predškolske ustanove i roditelji rade na vještinama čitanja prije same škole. Neki od njih su nesrazmjer i nejednakost u znanju i razumijevanju (neka djeca nemaju pojam ni o knjizi ni o čitanju, dok ostala djeca čitaju jednostavne tekstove, dekodiraju glasove, slova i riječi). U tim situacijama dolazi do različitih potreba djece na koje školski djelatnici (konkretno učitelji) nisu spremni jer je razlika u razini znanja drastično velika (Čudina-Obradović, 2014).

Kako tvrdi Čudina-Obradović (2014), niti roditelji, niti predškolske ustanove nisu kvalificirane za podučavanje čitanja i vrlo često ne znaju prilagoditi ispravan pristup. Vrlo često zna se dogoditi da prilikom polaska u školu djeca izgube motivaciju, zaplašeni su, osjećaju otpor i odbojnost prema čitanju. Razlog tome jest taj što su na neispravan način uvedena u svijet čitanja. Konstantne kritike, usporedbe i „testiranja“ koje provodi odgajateljica u vrtiću ili roditelj kod kuće rezultirati će nezainteresiranošću, strahom i dosadom. Velik problem neuspješnog predškolskog čitanja je gubitak samopouzdanja, a kada dijete izgubi samopouzdanje vrlo ga je teško privoljeti na bilo koji drugi zadatak. U kurikulumu našeg odgojno-obrazovnog sustava nije definirano konkretno rješenje i odgovor na to je li podučavanje djece čitanju od rane dobi štetno

ili korisno za njihov daljnji napredak, ali se svakako radi na razrješavanju te dvojbe koja će biti utemeljena znanstvenim pristupom.

Učenje čitanja treba odgoditi za sami početak prvog razreda osnovne škole kako bi sva djeca na jednak i pozitivan način bila zaštićena od potencijalnih neuspjeha glede čitanja. Tim pristupom bi se djeci omogućio ulazak u svijet čitanja bez straha i pritiska, a ono što se preporučuje činiti već u predškolskom dobu jest prevencija, odnosno otkrivanje djece koja bi mogla u budućnosti naići na poteškoće ili imaju teškoće u učenju/čitanju (Čudina-Obradović, 2014).

Isto tako vrlo je važno djelovati prema suvremenim i novijim saznanjima glede samog čitanja djeci. Odgajatelji su oni koji trebaju biti u korak s posljednjim istraživanjima i najnovijim saznanjima kako bi mogli na ispravan i prigodan način približiti djetetu knjigu i čitanje kao takvo.

Prema Čudini-Obradović (2014) suvremeno razumijevanje čitanja podrazumijeva dva izvora vještine čitanja. Unutarnji i vanjski. Unutarnji izvor čitanja usko je vezan uz pojedinca i njegove osobine, dok je vanjski izvor produkt i posljedica brige i kvalitete okruženja koje neprestano nudi nove metode, te prilike za učenje i podučavanje čitanja. Unutarnji izvor sadrži tri razine na temelju kojih se proučava: spoznajna, biološka te razina ponašanja.

Biološka razina odnosi se na samu opremljenost organizma i moždanih struktura. Biološka razina opremljenosti ovisi o neoštećenim određenim genima te funkcijama i strukturama u lijevoj strani moždane polutke, a kod nekih i u desnoj.

Spoznajna razina odnosi se na funkciju moždanih struktura koje se zajedničkim imenom nazivaju bazična fonološka sposobnost. Ona sadrži više sposobnosti, a to su: pamćenje parova riječi, brzina imenovanja, kratkoročno pamćenje verbalnog materijala, fonemska svjesnost, produkcija govora te percepcija govora. Ukoliko neka od ovih funkcija moždanih struktura nije dovoljno razvijena govori se o fonološkom deficitu. Ovo stanje izazvati će slabije rezultate kada je u pitanju čitanje.

Razina ponašanja može se promatrati kao stvarna razvijenost čitalačke vještine prema nekim kriterijima: (Čudina-Obradović, 2014)

1. Točnost čitanja (točno izgovaranje i prepoznavanje svakog glasa naglas ili u sebi)
2. Točnost pisanja (točno pisanje koje iziskuje pravilan poredak svakog glasa u riječi)
3. Brzina čitanja (spajanje i brzo izgovaranje svakog glasa u cjelinu riječi)
4. Tečnost čitanja (automatsko i brzo čitanje koje podrazumijeva potpuno razumijevanje smisla rečenice)

3. UTJECAJ OKOLINE NA RAZVOJ PREDČITAČKIH VJEŠTINA

Prema tvrdnjama Čudine-Obradović (2014), kako se ne bi pogrešno shvatila dvojba o korisnosti ili štetnosti predškolskih priprema djeteta za školu, važno je istaknuti kako se u obitelji neprestano treba zbivati spontano čitanje. Već od djetetova rođenja, a posebno nakon djetetove 3. godine ono bi trebalo biti prisutno, a otvorenost i spremnost prema čitanju trebala bi proizaći iz međusobne povezanosti karakteristika okoline te specifičnih osobina djeteta. Majčino obrazovanje pokazalo se kao najsnažniji utjecaj i poticaj na pravilan razvoj čitanja. Čitanje priča, poučavanje čitanja putem igre i raznih aktivnosti, razgovori, odgovaranje na pitanja te omogućavanje raznovrsnih prilika djetetu u vidu iskustva rezultira dobrom pripremljenosti za čitanje u vidu obiteljskog stajališta i poticanja.

Određeni čimbenici iz okoline koji mogu utjecati na razvoj predčitačkih vještina su čitanje naglas, razgovor s djecom, poticanje igara riječima, raznovrsnost materijala za čitanje i izloženost knjigama te poticanje znatiželje. Čitanje naglas potiče povezanost djeteta s riječima i slikama te mu omogućuje percipiranje radnje, likova i elemenata same priče. Razgovor s djecom odnosi se na aktivnu komunikaciju koja će potaknuti djetetove jezične vještine, a to mogu biti razgovori o dnevnim događanjima, izražavanje vlastitih misli, osjećaja te proživljenih događaja i slično. Poticanje igara riječima poput slagalica, pitalica, zagonetki i pjesmica čine djecu fonološki svjesnijom, sposobnijom da prepoznaju zvukove u riječima, što je ključno za kasnije usvajanje čitačkih vještina. Kod raznovrsnosti materijala za čitanje i izloženosti knjigama važno

je omogućiti djetetu pristup različitim materijalima i sadržajima. To uključuje slikovnice, enciklopedije, časopise te mnoge ostale oblike tekstova. Time se djeci pruža prilika da istraže različite vrste pisanja koji će im doprinijeti u budućem razvoju čitačkih vještina. Za poticanje znatiželje odgovorna je okolina koja djetetu mora postavljati pitanja kojima će biti motivirani da istraže svijet oko sebe, razviju analitičke i kritičke vještine koje su prijeko potrebne i neizostavan dio njihove budućnosti (Vizek-Vidović, Hrabar, 1999).

4.1. Obitelj i poticaj čitanja u obitelji

Kako navodi Čudina-Obradović (2014) obitelj je ona koja ima vrlo važan utjecaj na djetetove čitalačke vještine. Obitelj prenosi na dijete fiziološke pretpostavke razvitka čitanja (gene, kognitivne mogućnosti), no zanemarimo li taj aspekt ona utječe na djetetovo napredovanje i ostalim vanjskim čimbenicima poput materijalnih mogućnosti, vrijednosti i stavova o čitanju, navikama, nenamjernim poticanjem govorne i čitalačke aktivnosti te raznim drugim oblicima organiziranog i namjernog podučavanja čitanja. Postoje mnogobrojna istraživanja čiji su zaključci bili od izrazito velike važnosti za razmišljanje o ustrojavanju podučavanja čitanja.

Djetetov spoznajni, emocionalni i socijalni razvoj najintenzivnije se razvija u ranoj dobi. Znanstveno je dokazano kako mozak novorođenčeta odmah po rođenju stvara nebrojeno puno neuronskih veza, što je mnogo više od onoga što je zbilja potrebno, ali u svrhu toga da se sačuvaju sinapse koje su češće stimulirane u razdoblju ranog djetinjstva. Isto tako, nakon mnogobrojnih znanstvenih istraživanja i razvojem medicinske opreme moguće je ispitati kako i na koji način funkcionira dječji mozak u stvarnom vremenu. Istraživanja su pokazala kako će mozak djeteta koji je izložen stimulaciji već od rane dobi (dijete kojemu se čita i s kojim se razgovara) u petoj godini života imati znatno razvijena područja koja će se reflektirati i biti odgovorna u čitateljskim i govornim sposobnostima. Dok će mozak petogodišnjeg djeteta iz socijalno deprivirane okoline imati ostvarene neuronske veze, ali tek na minimalnoj razini. Upozoravajući na razvijenost tih područja mozga, znanstvenici su odaslali važnu poruku u području jezičnog razvoja i samog čitanja djetetu rane i predškolske dobi. Dakle rana stimulacija je ključna za napredniji razvitak i sposobnosti koje bi dijete trebalo posjedovati. Takva su istraživanja bitno utjecala na pojavu raznih programa i

projekata koji promiču čitanje djeci od najranije dobi, primjerice *Born to Read, Reach Out and Read, LibraryPlay Corners, YourLibrary* te mnogobrojna druga (Stričević i Čunović, 2013).

Prema Čudini-Obradović (2014) važno je istaknuti kako govor i čitalačka sposobnost i poticajnost proizlazi upravo iz obitelji te je obitelj jedna od glavnih poticaja i temelja za dijete i djetetovu budućnost. Temelj čitanja je govor, a govor je temelj pisanog rječnika koji će uvelike olakšati njegovu uporabu i pamćenje u budućnosti. U obiteljskoj sredini, dijete je okruženo govorom, a na dječji govorni razvoj (čistoća, kvaliteta i oblici govora roditelja) utječe upravo govor roditelja.

Prema Čudini-Obradović (2014), postoji nekoliko glavnih sastavnica o kojima ovisi razvoj pismenosti i govora djeteta:

Količina govornih obećanja djetetu: roditeljski upiti upućeni djetetu koji će potaknuti dijete da se izrazi, iskaže svoje mišljenje i da obogati svoj vokabular.

Govorna složenost: česta uporaba riječi koje iziskuju objašnjenje pojedine riječi te upućuju na međusobne sličnosti ili razlike.

Dekontekstualizirani govor: podrazumijeva predodžbu i slanje upozorenja djetetu na okolinu koja nije neposredno i fizički prisutna (ni prostorno ni vremenski), na odnose, pojmove, uzroke te zaključke i generalizacije.

Ono što uvelike utječe na razvoj djetetovih čitalačkih sposobnosti te razvoja govora jesu upravo način na koji roditelji govore te poticanje i dopuštanje djetetova govora. Istraživanja pokazuju kako socijalno-ekonomski status utječe na razvoj čitalačkih i govornih sposobnosti u vidu bolje razvijenosti tih vještina, no ono što je sigurno jest to da bez obzira na obrazovanost roditelja, njihova emocionalna smirenost, strpljenje, tolerancija te usmjerenost i zainteresiranost prema djetetu uvelike utječu na razvoj i kvalitetu djetetova govora i čitanja. Pokazalo se da je jedan od najkorisnijih pristupa roditelja prema djeci dopuštanje djetetu da bude samostalno. Topao pristup, zainteresiranost za dijete te dopuštanje djetetu da bude inicijativno, poduzetno i slobodno u izražavanju jamči siguran put za bolji razvoj djetetovih vještina čitanja i pisanja te velik uspjeh u socijalnim i spoznajnim kompetencijama s kojima dijete kasnije u budućnosti vlada lakoćom (Čudina-Obradović, 2014).

Kako navodi Čudina-Obradović (2014), nakon određenog broja istraživanja dolazi se do zaključka kako socijalno-ekonomski status obitelji uvelike utječe na razvoj čitanja. Dakle to bi značilo kako djeca koja odrastaju u siromašnijim materijalnim uvjetima (nedostatak materijala za čitanje i pisanje, manjak poticajnih sredstava i igračaka, nedostatak knjiga i časopisa) imaju manje šanse za školsku uspješnost. Neki od razloga neuspješnosti u budućem školstvu su i djeca roditelja niskog obrazovanja i primanja, što posljedično dovodi do materijalnog stresa i socijalne isključenosti koja dovodi djecu u društveno ugrožen položaj. Ovi podatci dugo su godina bili istaknuti u istraživačkoj literaturi dok na snagu nisu stupila suvremenija istraživanja koja su počela razrađivati pojam socijalno-ekonomskog statusa te ga detaljnije proučavati. Socijalno-ekonomski status nije pojam koji je jedinstven, već sadrži mnogobrojne sastavnice koje nisu u jednakoj mjeri poticajne za napredak samog djeteta nego se mogu još međusobno nadograđivati i nadopunjavati.

4.2. Stavovi roditelja prema važnosti čitanja djeci

Kada su u pitanju vrijednosti i stavovi roditelja, pokazalo se kako oni uvelike utječu na socijalno-ekonomski status obitelji. U današnjem suvremenom društvu sve je prisutnije uvriježeno mišljenje kako je škola i obrazovanje općenito, potpuni gubitak vremena jer ne jamči uspjeh u budućnosti već su za uspjeh potrebne druge osobine i karakteristike. Također postoje i roditelji koji imaju izrazito negativan stav prema školstvu i obrazovanju koji uvelike doprinosi djetetovoj nezainteresiranosti i padu motivacije kada je u pitanju školovanje i obrazovanje kao takvo. S druge strane, pozitivni roditeljski stavovi prema obrazovanju i školi, kao i predviđanja hoće li dijete biti uspješno u školi još dok je u vrtiću, izrazito su jako povezani s djetetovim stvarnim uspjehom na samom početku školovanja (Čudina-Obradović, 2014).

Kako navodi Čudina-Obradović (2014) proveden je niz istraživanja čiji rezultati ukazuju na to da djeca lakše svladavaju čitanje, vole knjige, imaju pozitivan stav prema čitanju i knjizi ako uživaju u zajedničkim čitačkim aktivnostima s roditeljima. Sve će to rezultirati čvrstom emocionalnom vezom između roditelja i djece, stvaranja osjećaja bliskosti te zajedničkih interesa roditelja i djece koji će motivirati i poticati djecu.

Roditeljsko razumijevanje vlastite uloge, kako navodi Čudina-Obradović (2014) jedan je od roditeljskih stavova koji uvelike utječe na uspješnost djeteta kada je u pitanju čitanje. Neki od roditelja smatraju kako je njihova uloga vezana uz unapređivanje zdravlja djeteta, njegov daljnji napredak te određene odgojne aspekte. Posljedično se javljaju stavovi u kojima roditelji zastupaju mišljenje da njihova odgovornost za obrazovanje prestaje u trenutku kada recimo djeca krenu u školu ili predškolu. Aktivnost i angažiranost roditelja u tim trenucima od izrazite je važnosti. Treba istaknuti kako je važno naći granicu i ravnotežu u svakom slučaju. Dakle ne preuzimati većinu djetetova posla, poticati dijete da radi samostalno (ne raditi umjesto njega, već s njim). Sve će to rezultirati izgradnjom djetetova samopouzdanja, samoinicijativnosti te kompetencija pomoću kojih će u budućnosti lakše svladavati izazove na koje naiđe.

Poticajnost obiteljske okoline prema navodima Čudine-Obradović (2014), ponajviše one u predškolskom razdoblju, najčešći je smatrani razlog uspješnosti djeteta u čitalačkim i govornim sposobnostima i vještinama. Postoje dva segmenta koja bi mogla djelovati poticajno na djetetovu uspješnost u čitanju. To može biti bogata poticajna okolina koja uključuje bogatstvo materijala kod kuće (mnoštvo knjiga, slikovnica, časopisa, pribora za pisanje i čitanje) te stalna dostupnost svih tih materijala do kojih dijete može doći u bilo kojem trenutku. Stalna dostupnost materijala koji će biti poticajan za djetetovo čitanje i želju za istim uvelike budi u djetetu znatiželju i zainteresiranost za knjigom i čitanjem. Sve to dovodi do olakšavanja kasnijih potencijalnih napora kada je u pitanju svladavanje vještine čitanja, prelistavanje knjiga i slično.

Ponašanje roditelja i atmosfera u obiteljskom domu vrlo je važna sastavnica poticajnosti kada je čitanje u pitanju. Zajedničko čitanje s djetetom, čitanje djetetu, pričanje priča te govor općenito rezultiraju boljim razvojem djetetova rječnika te zanimanju za čitanje. Najuspješnijim pristupom kada je podučavanje čitanja te poticaj djeteta na isto pokazalo se nenamjerno i suptilno podučavanje. Roditelji koji su spremni na zabavan način, kroz igru djeci predstaviti knjigu i čitanje automatski djeci usađuju pozitivne stavove o knjizi i čitanju kao takvom. Zajedničke rasprave o samom sadržaju knjige, međusobni kritički osvrti na knjigu, igre riječima i slovima, uočavanje i rasprava o slikama i ilustracijama stvaraju atmosferu koja odiše zabavom i uživanjem za dijete. Ukratko, obitelj i obiteljski utjecaj na čitanje glavna je poveznica koja će (ili

neće) spajati dijete s knjigom. Suprotno od uvriježenog mišljenja kako se čitalačke vještine najbolje razvijaju u obiteljima višeg socijalno-ekonomskog statusa ili roditelja koji sustavno podučavaju djecu slovima i dekodiranju riječi, pokazalo se kako obitelj koja njeguje i voli knjigu i čitanje svojim primjerom prenose tu ljubav i na djecu. Tim načinom će djeca prirodno i spontano usvojiti mogućnost uživanja u knjizi te će biti motivirana i zainteresirana što je na kraju krajeva i najvažniji element kojemu treba težiti kada je u pitanju uspješno učenje čitanja (Čudina-Obradović, 2014).

4.3. Odgajatelji i čitanje djeci

Prema Petrović-Sočo (1997) stvaranje socio-emocionalne veze između odgajatelja i djeteta temeljni je preduvjet za uspostavljanje komunikacije te razvoja čitanja. Komunikacija se upravo razvija iz svakodnevnih praktičnih aktivnosti koje odgajatelji provode s djecom. Svakodnevne situacije u kojima se djeca nalaze popraćene su odgajateljevim odgovarajućim govornim izrazom (koji uključuje poticanje osjetljivosti na djetetovo ponašanje te stvaranje pozitivne klime unutar skupine). Takav pristup omogućiti će djeci da postupno razumiju govor odgajatelja u interakciji s njim. Da bi se uspostavila verbalna komunikacija s djetetom i da bi ga se potaklo na čitanje važno je organizirati različite situacije i raznovrsne aktivnosti. Razgledavanje slikovnica, čitanje priča, izvedbe kratkih dramatizacija i scenskih igara, lutkarske predstave te scenske lutke su izrazito dobra sredstva za poticaj na čitanje. Važno je istaknuti kako sve ove situacije odgajatelj treba provoditi suptilno i spontano, a pravodobno odabrane aktivnosti zasigurno će potaknuti prirodno zanimanje djeteta i omogućiti mu da govor, čitanje i zainteresiranost prema knjizi koristi u različite svrhe na raznolike načine.

Prema Petrović-Sočo (1997) odgajatelji imaju izrazito veliku ulogu u dječjem predškolskom razdoblju. U skladu s time mogu promicati važnost čitanja te provoditi razne aktivnosti kojima će približiti knjigu djeci:

- Stvarati ugodno ozračje unutar skupine
- Pričati priče, podučavati, poticati djecu na govor, izražavanje vlastitog mišljenja, postavljanje pitanja, poticati ih na samostalno smišljanje priča
- Važno je pratiti dječje interese i prepoznati zasićenje ukoliko do njega dođe

- Djeci treba spontano nuditi knjigu i izazvati interes koji će u djeci izazvati samoinicijativnu želju za čitanjem
- Poticati djecu na samoregulaciju kroz različite aktivnosti (igre s pravilima, igre u skupini, u parovima), te poticaj na red i organizaciju

Kako navodi Čudina-Obradović (2002), gotovo sva djeca rane i predškolske dobi uživaju u slušanju priča te čitanju istih. Od velike je važnosti i njihovo vlastito sudjelovanje u slušanju same priče jer ono uvelike utječe na njihov govorni i predčitački razvoj. Mlađoj djeci je jednostavnije i prirodnije dočarati priču koja će neposredno izaći iz usta živih ljudi i koja će opisati prave događaje nego što je to pojava teksta ili ilustracija u slikovnici. Takav način dočaravanja priče djetetu, u budućnosti će mu biti od velike pomoći jer će moći čuti i dočarati sebi glasove i riječi kada budu učili čitati u sebi ili naglas. Čitanje priča djeci u ovoj dobi donosi za sobom mnogobrojne dobrobiti, a neke od njih su: obogaćivanje i proširivanje rječnika, rad na djetetovoj pozornosti, rad na emocionalnom uživljavanju u samu priču, razumijevanje strukture priče (početak, sredina, kraj) te mnoge druge. Kod čitanja samih priča valja uzeti neke specifične karakteristike djece kojih se treba pridržavati kako bi samo čitanje zadržalo svrhu i krajnji cilj. Djeca ove dobi imaju vrlo kratku koncentraciju te je njihova potreba za neprestanim pražnjenjem energije velika. Preporuča se da priča ima vrlo jednostavnu fabulu, preporučljivo je da je popraćena rekvizitima, da se često ponavljaju fraze i riječi (kako bi djeca bolje zapamtila), prisutnost najviše dva do tri lika, podjela priče na dijelove (petominutne naprimjer), priča treba imati sretan završetak, preporučljivo uz pljeskanje i radovanje.

Fontana (2007) navodi kako svi ljudi imaju prirodnu potrebu za kreativnošću, ali ako se ta potreba ne zadovoljava već od rane dobi, jedan dio ljudske osobnosti ostati će nepotpun i neispunjen. Gotovo ništa ne potiče maštu i kreativnost kod djece kao što to čini čitanje (priča). Samim čitanjem pomažemo im i u kasnijim godinama, kada će djeca već razviti naviku da čitaju sama. U današnje vrijeme digitalizacije, film, televizija te ostali vizualni mediji zauzimaju velik prostor i fokus u dječjim životima, ali priče imaju znatno veću prednost jer dopiru do unutarnjeg svijeta djeteta i neprestano ga obogaćuju. Vizualni mediji ostavljaju vrlo siromašan prostor mašti i kreativnosti. Priče su one koje omogućuju i dopuštaju djeci da reagiraju maštovito te da proživljavaju

ispričano na vlastiti način. Njihova maštovitost obogaćuje naznake koje daje pripovjedač. Dijete vizualizira scene unutra, u svojoj glavi, na njegov jedinstven način. Pripovjedač je onaj koji nudi temelje i okvire, a djeca su ona koja crtaju i ispunjavaju prostor unutar okvira te stvaraju vlastitu sliku. Postoje i podatci koji ukazuju na zakazivanje i zakinutost imaginarnog sustava kasnije u životu ukoliko je postojalo odsustvo čitanja u djetinjstvu. Od presudne je važnosti omogućiti djeci razvijanje neovisnog razmišljanja i slobode. Čitanje koje će biti upotpunjeno poticajnim ilustracijama upravo će biti pružatelji takvih mogućnosti (Fontana, 2007).

Prema Fontani (2007) određene pojave i likovi koji bi u stvarnom životu mogli izazvati nemir (primjerice zmijske u džungli, javni nastup pred publikom, nadolazeća faza odrastanja) u pričama se rješavaju vrlo brzo, pozitivnim ishodom. Svi strahovi koji se u početku mogu javiti, nastoje se riješiti što prije. Umirujući ton također može otpustiti napetost i pomoći djeci da se oslobode potencijalnog stresa. Važno je napomenuti kako djeca mogu osjetiti jednaku razinu i jačinu stresa kao i odrasli. Koliko god poticali djecu na samosvijest i samoizražavanje, uvijek će se dogoditi neizbježne situacije u kojima će djeca biti sputana zabranama ili pravilima koja su im nametnuta zbog njihovog društvenog odgoja ili fizičke sigurnosti. Djeci najranije dobi ta pravila mogu biti jako frustrirajuća, što dovodi do zbunjenosti i nezadovoljstva te burnih reakcija. U starijoj dobi dolazi do brojnijih stresora (svađa s prijateljima, gubitcima voljenih osoba), stoga im se treba pomoći da pronađu mirno mjesto na kojemu će svi životni problemi tonuti u pozadinu. Kada pronađu i shvate da negdje u sebi imaju mirno mjesto, početi će cijeniti vlastite sposobnosti da postignu mir sa samima sobom.

Dječji vrtić je ustanova (Centner, 2007) koja nije isto što i dječji dom i ne može ga nadomjestiti, ali ga svakako može upotpuniti. Svako dijete u vrtiću imati će priliku baviti se aktivnostima i situacijama s kojima se možda nije susrelo ranije u obiteljskom domu. Vrtić može biti jedno od mjesta u kojemu se stvara ljubav prema čitanju i knjizi. Knjige se gledaju, listaju, kupuju, posuđuju i poklanjaju. Važno je dijete naučiti kako pravilno listati i gledati knjigu te pronaći metode rada koje će djetetu pomoći da se zbliži s knjigom. U knjigama se nalaze fotografije, crteži i slike. Bilo da se knjiga čita ili prepričava, odgajatelj je onaj koji ukazuje na promatranje slika i crteža unutar same knjige. Važno je napomenuti kako gotov slikovni prikaz i materijal koji se nudi djetetu nije od velike koristi za dijete jer dijete nema priliku za vlastiti samostalni doživljaj i preradu teksta u svojoj mašti. Stoga je preporučljivo koristiti govorni i pisani tekst kako

bi dijete samostalno stvaralo te radilo na svojim kognitivnim sposobnostima. Dijete uvijek najprije treba razumjeti sve riječi kako bi znalo o čemu se u tekstu radi.

Bogato prostorno i materijalno okruženje literarnog sadržaja rezultira utjecajem na emocionalni aspekt djetetova života. Ovim pristupom, djecu se poziva na samostalno i spontano sudjelovanje, a ne na prisilne aktivnosti koje bi djetetu mogle stvoriti otpor prema čitanju i knjizi. Valja djecu uključiti u aktivnosti neovisno o njihovim različitim i individualnim razvojnim razinama. Postoje brojne aktivnosti i igre za poticanje predčitačkih vještina koje će pomoći djetetu da se zbliži s knjigom, a preporuka je da se provode što više u ranoj i predškolskoj dobi.

4.4. Način odabira prikladne priče za čitanje

Djeca već od najranije dobi spremno prihvaćaju ideju simbola, ideju da jedna stvar može zamijeniti ili predstavljati drugu. U samoj igri to može biti kutija koja se pretvorila u kuću ili komad drveta koji je postao mač. U pričama se to reflektira na način da svaki lik može ponuditi nešto više. Prema Fontani (2007) najkvalitetnije priče su one koje govore smislenu i istinito o ljudskim osobinama te imaju univerzalna objašnjenja. Kada je dijete uključeno u te priče, počinje usvajati konstruktivne obrasce ponašanja, umjesto destruktivnih. Sami likovi u priči simboliziraju vlastito razmišljanje djeteta te njegovo stajalište. Kada dijete sudjeluje u priči, ono istražuje svoje vlastite slabosti i snage, preispituje i uči o odnosu prema sebi i drugim značajnim ljudima u njegovoj neposrednoj okolini. Svijet bajki i priča uvelike je važan za njegov razvoj i budući život. Važno je napomenuti da se djeca ne rađaju sa saznanjem što su i tko su. Veliki dio tog saznanja dolazi upravo iz proživljenih iskustava, a posebno preko onoga što im govore i predstavljaju odrasli. Ako se djecu često izlaže kritikama, ako su često izložena neuspjehu i neugodnostima, neizbježno je da će razviti lošu sliku o sebi koja će posljedično dovesti do gubitka, pa gotovo nepostojanja samopouzdanja i pozitivne slike o sebi. Djeca puno bolje napreduju u poticajnoj okolini koja ima pozitivno i toplo ozračje, koja dijete hrabri i prihvaća, u čijem domu vlada ljubav, uvažavanje nada, potreba i strahova, a ideje i mišljenja se shvaćaju ozbiljno i bivaju uvažene (Fontana, 2007).

Kada se s djetetom dijeli prisnost određene priče, podsjeća ga se da je ono dovoljno vrijedno i važno da dobije pozornost te se osjeća kao cijenjena i voljena osoba (Fontana, 2007).

Fontana (2007) navodi kako djecu priče trebaju pokrenuti. U tom smislu, nastup i ton pripovjedača uvelike su važna stavka. Razina uživanja u samu priču treba biti potpuna, jednako kao i djetetova. Ako se u samo pripovijedanje ne unese živosti, karaktera i glume, ako se iskreno ne vjeruje u prizore i situacije, priča neće imati željeno djelovanje. Mnogi odrasli tvrde kako su čitanjem priča djeci ponovno probudili dijete u sebi te potaknuli tinjanje uspomena i osjećaja iz njihova vlastita djetinjstva. Važno je s djetetom podijeliti sva iskustva iz priče, a to će se najbolje reflektirati ritmom govora, tonom, glasom i dramskom interpretacijom koja će utjeloviti sva iznenađenja i uzbuđenja koje sama priča donosi. Ono što je od velike važnosti je red čitanja. Ako dijete ima određeno mjesto ili vrijeme čitanja (na primjer prije spavanja) odmah će lakše prikloniti svoju pozornost na sam čin čitanja. Vlastita je odluka koliko će se priče često čitati, ali važno je znati da ne bi trebale postati uobičajene i monotone. Važno je ne žuriti, treba graditi atmosferu, paziti na stanke kojima će se djetetu dopustiti da promisli, analizira, gradi i zamišlja slike i prizore u svojoj mašti, te da odgovori samo sebi na pitanja koja sama priča postavlja. Ukoliko dijete želi pričati o nečemu iz priče, treba zaustaviti čitanje, popričati s djetetom i odgovoriti na njegove nedoumice ili ga potaknuti da odgovori.

Uglavnom se djeca mlađe dobi teško koncentriraju i vrlo brzo gube pažnju i fokus. Vrlo brzo im pozornost mogu odvući okolne situacije, predmeti ili sredstva, stoga je važno znati kako vratiti željeni fokus djeteta. Neki autori preporučaju prije samog pričanja priče započeti s vježbama opuštanja i istežanja tijela. To će zasigurno ublažiti i smiriti dječji organizam te otpustiti nakupljenu napetost i živost. Ovisno o dobi djeteta i njegovim mogućnostima razumijevanja treba prilagoditi pristup komunikacije i prikladno mu se obraćati. Unutarnje iskustvo jednako je važno kao i vanjsko, pa će priče najčešće govoriti same za sebe, stoga nije potrebno raditi opširne uvode i pripreme prije samog pričanja (Fontana, 2007).

Nekada je djeci teško (Fontana, 2007) postići fokus, smirenost i usmjerenost na ono što im se čita, pogotovo ukoliko su imali buran ili zamoran dan. Upravo iz tog razloga, važno je znati stvoriti primjerenu atmosferu koja će dijete pozivati na slušanje i posvećenost. Stvoriti sigurnu i opuštajuću atmosferu može se postići na više načina.

Za početak se s djetetom može prisjetiti posljednje priče o kojoj se pričalo. Razna pitanja potaknuti će dijete na interes i interakciju. Što se dogodilo u prošloj priči? Tko je bio zao, a tko dobar? Koji su se događaji zbili? Što je dijete vidjelo, pomirisalo, opipalo? Koje je zvukove čulo? S djetetom se također trebaju podijeliti i vlastite reakcije, ali treba biti oprezan i ne nametati vlastita iskustva kako bi se djetetu ostavilo prostora za njegovo vlastito razmišljanje i kreativnost. Ukoliko je u pitanju skupina od više djece, dobna razlika ne bi smjela biti prevelika. Treba se nastojati zadovoljiti potrebu svakog djeteta, svatko mora uživati u priči na vlastiti način. Ukoliko je mlađe dijete oponašalo riječi koje je izreklo starije dijete prilikom izricanja svojih dojmova, ne smije se optužiti mlađe dijete da ponavlja. Pitanje se može usmjeriti u nekom drugom pravcu te ga se može pitati postoji li nešto drugo što mu se svidjelo ili što je zapamtio.

Prema Fontani (2007) priče koje se djeci najčešće čitaju pred spavanje ili dnevni odmor mogu se iskoristiti i na druge načine. Ukoliko dijete ima višak energije, živahno je i napeto, mogu se isplanirati aktivnosti koje su na neki način povezane s pričama. Djetetu se može predložiti da nacrtava ili naslika određeni lik, a potom da pozove prijatelja ili brata/sestru da odigraju nacrtanu priču.

Starija djeca će vrlo vjerojatno samostalno rado smišljati priče na određenu tematiku. Ono što je važno jest da priče budu što slikovitije i jasnije. Neka djeca vole rime i stihove, a neka djeca dulje priče i dramatizaciju pri čemu će upotrebljavati i dodatna sredstva (igračke i lutke). Svaka takva igra, potpomognuta maštom i kreativnošću pomaže djetetu da se koristi vlastitom maštom, da usvoji ono što je naučilo te da obogaćuje svoje stvaralačke sposobnosti. Starija djeca će također htjeti prezentirati priče odraslima naglas ili čitati samostalno, no i to treba svakako prihvatiti (Fontana, 2007).

5. CENTAR POČETNOG ČITANJA I PISANJA

U dječjim vrtićima priče se mogu predstavljati i pričati u različitim prostorima i prilikama, no postoje dijelovi sobe koji su prilagođeni i namijenjeni upravo samo tome.

Dio, odnosno centar u vrtićkoj prostoriji kojemu je namjena opismenjavanje mora biti vrlo detaljno isplaniran. Prostor mora pružati interdisciplinarne pristupe poučavanju čitanja i pisanja uvažavajući individualne karakteristike svakog djeteta (Špehar, 2002).

Centar mora sadržavati prostor za pisanje te pribor (bojice, flomastere, olovke), knjižnicu (kutić s namještajem, jastučićima, dekićama i slično), te pomno odabrane knjige koje će biti djeci nadohvat ruke. Preporučuje se da raspon literature bude raznolik (od basni i bajki pa sve do enciklopedija i pjesništva). Interaktivne igre riječima su također neizostavan dio centra za čitanje i pisanje. To mogu biti igre koje uključuju igre riječi, prepoznavanje zvukova, razumijevanje značenja riječi te razne druge aktivnosti koje će biti dobar poticaj za razvoj govora i fonološke svijesti. Također se u centru čitanja treba nalaziti i stol za izrađivanje knjiga i slikovnica te prostor za slušanje (opremljen radiom, kasetofonom i slično).

Može se reći da je slikovnica sastavni dio svakog centra početnog čitanja i pisanja. Stoga centar slikovnica kao takav može biti zaseban centar vrtićke prostorije. U ovome centru naglasak se stavlja na slikovnice i poticanje ljubavi prema istima. U ovome centru važno je naglasiti prisutnost svestranosti različitih vrsta slikovnica koje progovaraju o različitim temama. Kada je u pitanju estetska vrijednost samih slikovnica, osim onih kupovnih, djeci su posebno zanimljive slikovnice koje su napravljene u vlastitoj izradi. Iz tog razloga, vrlo je važno da se u ovom centru nalaze svi materijali potrebni za izradu slikovnice. To su papiri, škare, ljepila, bojice, spajalice te razni materijali koji bi mogli vizualno doprinijeti estetskoj funkciji slikovnice. Neizostavan dio ovog centra je isto tako i udoban prostor za čitanje koji može uključivati jastučice, udobne stolice, adekvatno osvjjetljenje i slično. Cilj je stvoriti ugodnu atmosferu koja poziva i potiče na čitanje i interes prema slikovnici.

Također se ne smije izostaviti podrška od strane educiranih stručnjaka koji uključuju odgajatelje te ostale stručnjake za rani i predškolski odgoj. S djecom se može

raditi u većim ili manjim skupinama te individualno. Djecu treba poticati na razgovor, čitati im, pružati im smjernice te pratiti i evaluirati njihov napredak.

Suradnja s roditeljima je isto tako odličan alat za pružanje informacija samim roditeljima kako bi znali kako postupiti kada je u pitanju poticaj čitačkih vještina (čitanjem kod kuće, provođenjem određenih aktivnosti kod kuće, svakodnevnim razgovorima i poticajem na komunikaciju u obiteljskom domu).

Centar početnog čitanja i pisanja od iznimne je važnosti i trebao bi biti sastavni dio svake vrtičke prostorije. Prostor koji je kvalitetno opremljen, sadrži raznolike podražaje i poticaje zasigurno će u djeci potaknuti interes za knjigu i čitanje. Odgajatelji su upravo oni koji će svojom maštom i kreativnošću izrađivati i provoditi poticaje primjerene djeci, njihovim potrebama i individualnim karakteristikama. Cilj je stvoriti poticajno okruženje koje će podržati i motivirati djecu te ih poticati na povezanost sa samom knjigom i ukazivanje na važnost iste.

5.1. Aktivnosti u centru početnog čitanja i pisanja

Centar početnog čitanja i pisanja ponajprije bi trebao biti prožet aktivnostima i sadržajima koji su primjereni dječjem uzrastu, sadržajima koji su djeci zanimljivi, poučni te utječu na razvoj određenih vještina i kompetencija. Svaka aktivnost treba biti dobro promišljena od strane odgajatelja kako bi bila uspješno provedena s djecom. Najčešće aktivnosti u centru početnog čitanja i pisanja odnose se na aktivnosti koje uključuju čitanje djeci, zajedničko čitanje, izmišljanje priča, igre riječima, pisanje priča, izrada slikovnica, izrada ilustracija za priče i slikovnice te mnogobrojne druge.

Kako navodi Špehar (2002), kada se spomene centar početnog čitanja i pisanja, prva asocijacija su slikovnice. Djeci su posebno zanimljive slikovnice koje ili-ili odgajatelji samostalno izrade (ovisno o dobi), stoga je jedan od načina kako kod djece razviti motivaciju za čitanje upravo samostalna izrada vlastite slikovnice. Kod slikovnica jasličke dobi to su slikovnice u kojima prevladavaju ilustracije, teksta gotovo nema, plastificiranih korica koje dijete može listati bez poteškoća. U slikovnicama za djecu vrtičke dobi prisutne su ilustracije uz tekstualnu priču koja se proteže kroz cijelu slikovnicu. Kod slikovnica za djecu vrtičke dobi, sama djeca mogu sudjelovati u izradi.

Glavna uloga odgajatelja je da bude koordinator svoje vrtičke skupine te se pobrine za raspodjelu grupa, ohrabruje djecu u njihovim idejama, prikaže im razne mogućnosti same forme slikovnice/djela. Važno je da odgajatelj ukazuje na različite forme i vrste knjiga koje mogu uključivati zbirke pjesama, knjige šala, knjige zagonetki, časopise, knjige priča (izmišljenih, već čuvenih) te mnogobrojne druge. Odgajatelj mora ponuditi i potaknuti djecu na estetska rješenja i mogućnosti dizajna same slikovnice. One mogu biti velike, male, složive, neobičnih oblika, sa stranicama različitih veličina, s džepovima, slikovnice izrađene od različitih taktilnih materijala i slično.

Neki od tipova slikovnica koje mogu biti dio aktivnosti u centru početnog čitanja i pisanja su (Špehar, 2002):

1. Knjiga od tkanine
2. Knjiga s džepovima
3. Knjige različitih oblika

1. Knjiga od tkanine izrađuje se na način da se izreže mnoštvo različitih materijala te ih se izreže u stranice jednake veličine. Potom ih se složi te sašije strojem ili rukom po sredini. Na sami materijal lijepe se ilustracije, odnosno izresci iz časopisa ili razglednica u boji. Na svaku stranicu zalijepi se po jedna ilustracija. Bilo bi dobro da knjiga bude tematska (npr. životinje, ili vrste cvijeća, drveća i slično).
2. Knjiga s džepovima izrađuje se na način da se knjiga s listovima papira pričvrsti u sredini. Stranice bi trebale biti velike toliko da u njih može stati jedna manja koverta. Po jedna omotnica lijepi se na svaku desnu stranicu knjige, a na lijevoj stranici nalaze se pitanja, a odgovori su skriveni u preklapajućem dijelu omotnice.
3. Knjige različitih oblika izrađuju se na način da se odabrani oblik (npr. trokut) preklopi na papir namijenjen za korice i izreže. Prednje korice se pričvrste na papir za stražnje korice s nekoliko listova papira između njih. S lijeve strane potrebno je zaklamati kako bi se knjiga mogla listati. Pažljivo držeći, ostali papiri se izrezuju prema već izrezanom obliku na prednjem listu. Jednostavni oblici pokazali su se najboljima. Važno je promisliti o tome kakva će se stvarna površina za pisanje dobiti nakon samog izrezivanja papira.

5.2. Slikovnica i uloga slikovnice

Slikovnica je najčešće prva knjiga s kojom se dijete susretne. To je knjiga koja prije svega, djeci predstavlja zabavu, a na suptilan način utječe na mnoštvo dobrobiti kada je u pitanju razvoj djeteta. To je knjiga koja će zasigurno djeci biti izvrsna podloga za mnoga znanja koja mu predstoje u budućnosti, a pogotovo za razvoj vještine čitanja i pisanja.

Kako navodi Zalar (2009), glavna uloga slikovnice jest da utječe na spoznajni razvoj djeteta, da obogaćuje djetetov rječnik, izaziva emocije te razvija govor. Pomoću slikovnice se dijete navikava na čitanje, razvijaju se sposobnosti pamćenja, dijete spoznaje svijet oko sebe te raspoznaje odnose i pojave u svojoj okolini. Slikovnica je sredstvo koje djeci pruža mogućnost da vide svijet očima umjetnika te je djetetova utjeha i ohrabrenje. Čitanje slikovnice od najranije dobi djeluje iznimno poticajno na djetetov kognitivni i socio-emocionalni razvoj.

Zajedničko čitanje slikovnica s djetetom rezultira zadovoljavanjem najvažnijih potreba djece koje uključuju: potrebu za sigurnošću i pripadnosti, bliskost, ljubav i pažnju, upoznavanje vlastitih emocionalnih stanja te prepoznavanje istih. Isto tako, pomoću slikovnice dijete prepoznaje određena psihološka stanja likova koja mu pomažu širiti spoznaje o životu drugih ljudi te o njihovim osjećajima. Slikovnice su prikladni modeli s kojima se dijete može poistovjetiti, a postupci likova daju djetetu uvid u određena pravila ponašanje te moralne vrijednosti koje dijete na taj način prihvaća i usvaja (Vizek-Vidović i Hrabar, 1999).

6. RESURSI ZAJEDNICE KAO POTICAJ ZA ČITANJE

Resursi zajednice igraju ključnu ulogu u poticanju čitanja kod djece rane i predškolske dobi. Knjižnice, sa svojim bogatim zbirkaama slikovnica i dječjih knjiga, organiziraju pričaonice i radionice koje djeci približavaju svijet književnosti na zabavan i interaktivan način. Lokalni centri za rani razvoj djeteta često nude programe i aktivnosti koji potiču roditelje da čitaju djeci, dok vrtići i predškolske ustanove kroz suradnju s knjižnicama i kulturnim centrima mogu integrirati čitanje u svoj svakodnevni kurikulum. Također, inicijative poput "knjiga na dar" i zajedničkih čitanja na javnim mjestima, poput parkova i trgova, dodatno motiviraju djecu i roditelje na zajedničko čitanje, čime se stvara pozitivna kultura čitanja unutar zajednice.

6.1. „Primjer resursa zajednice - Hrvatsko dječje knjižničarstvo“

Hrvatsko dječje knjižničarstvo te sami početci istoga sežu još u davne pedesete godine 20. stoljeća. Prvi dječji odjel otvara se u Zagrebu, a potom u ostalim hrvatskim narodnim knjižnicama. U to doba, knjižnice su bile okrenute samo onima koji znaju čitati, dakle najmlađi korisnici bila su djeca školske dobi. No, nakon mnogobrojnih znanstvenih spoznaja o važnosti čitanja djeci u predškolskoj dobi te raznih poticaja za cjelokupni razvoj djeteta, postupno se u hrvatske knjižnice involviraju i djeca rane i predškolske dobi. Opće prihvaćeno mišljenje današnjice jest da su knjižnice mjesto kojima bi svako dijete trebalo imati slobodan pristup, da je taj pristup osnovno ljudsko pravo te preduvjet za razvoj pismenosti. Osnovni cilj svake knjižnice trebao bi biti omogućavanje pristupa informacijama i čitateljskoj građi te stalan rad na razvoju mladog čitatelja (Stričević i Čunović, 2013).

Upravo je rana i predškolska dob vrijeme najbržeg i najintenzivnijeg razvoja djeteta, stoga je vrlo važno imati na umu da se ono što je propušteno teško nadoknađuje, a u nekim slučajevima nikako. Knjižnica je kao takva vrlo korisno sredstvo i posrednik kada je u pitanju sami razvoj djeteta. Knjižnica pruža raznolikost sadržaja, motivaciju za čitanje i knjigu te razvoj čitatelja u cijelosti. To je mjesto koje će pružiti model i roditelju i djetetu, a koje će roditelj prenijeti u obiteljski kontekst. Vrlo je važno napomenuti kako odlasci u knjižnicu ponajviše ovise o roditeljskim stavovima te

akcijama koje će poduzeti po pitanju iste. Dakle zajednički odlasci u knjižnicu, sami roditelji koji su korisnici te iste knjižnice osigurati će iskustvo čitanja djeci. Pod suvremenim pristupom knjižničnih usluga koje su usmjerene na djecu rane i predškolske dobi smatra se da je obitelj, a ne samo dijete korisnik dječje knjižnice. Takav pristup osigurati će i otvoriti prostor za suradnju i sa samim roditeljima te im prikazati razne pristupe i oblike poučavanja roditelja u području razvoja rane djetetove pismenosti. U svijetu postoje brojni programi i projekti koji uključuju čitanje naglas i čitanje djeci od najranije dobi u kojima su knjižnice uključene kao glavni nositelji i pokretači programa. Isto tako knjižnice mogu biti i partneri domovima zdravlja, medijima, predškolskim ustanovama, školama i drugo. U samoj Hrvatskoj provelo se i istraživanje 2011. godine kojim se nastojalo utvrditi koje programe i usluge hrvatske knjižnice provode u svrhu promidžbe i osvještavanja važnosti čitanja djeci rane i predškolske dobi. Rezultati istraživanja pokazali su kako gotovo više od polovine hrvatskih knjižnica uključuje programe i usluge za bebe i djecu rane dobi u svoje redovne programe. Činjenica je da se knjižnične usluge za bebe i djecu rane i predškolske dobi razvijaju i sve više ulaze u redovne knjižnične programe. Ovakvi primjeri i iskustva mogu poslužiti za razvoj nacionalne kampanje koja će za cilj imati provođenje i osmišljavanje cjelovitih pristupa, metoda i provođenja samog čitanja u djece rane i predškolske dobi.

6.2. Međunarodna dječja digitalna knjižnica

Međunarodna dječja digitalna knjižnica slobodna je i besplatna mreža digitaliziranih dječjih knjiga na različitim jezicima iz različitih država cijeloga svijeta. International children's digital library – ICDL, odnosno Međunarodna dječja digitalna knjižnica je projekt kojemu je glavni cilj i svrha informacijsko povezivanje svjetske književnosti za djecu. Glavni cilj joj je srušiti sve prepreke koje potencijalno razdvajaju svu djecu na svijetu. Prepreke se odnose na jezične i kulturne i različitosti, a njome se nastoji na globalnoj razini rušiti predrasude, promovirati toleranciju, multikulturalnost, razumijevanje i upoznavanje drugih kultura. Međunarodna dječja knjižnica produkt je dugogodišnjeg projekta čiji su članovi istraživačkog tima brojni knjižničari, grafički dizajneri, učitelji te brojni znanstvenici sa Sveučilišta u Marylandu. U projektu su također sudjelovala i djeca, što je od izrazito velike važnosti jer su stranica i sama

digitalna knjižnica postavljene na način koji je vrlo pristupačan djeci te im omogućuje način pretraživanja koji je vrlo srodan njihovoj logici, ali naravno pod stručnim i kvalitetnim nadzorom odraslih osoba te stručnih i kompetentnih lica. Knjižnica nije namijenjena samo djeci, već roditeljima, odgajateljima, učiteljima te svim stručnim licima koji se bave pedagogijom i sudjeluju u radu s djecom (rane i predškolske dobi) te svima koji imaju interes za dječju knjigu i literaturu. Dakle pristup je slobodan svima koji posjeduju mobilne uređaje, računalo i internet (Farkaš i Petković, 2013).

Može se reći da je ICDL najveća multikulturalna zbirka knjiga iz cijeloga svijeta, a priprema djecu na svijet različitosti, upoznaje ih s vrijednostima i okolnostima s kojima se tek trebaju susresti. Pristup samoj stranici je besplatan, a osnovni jezik je engleski. Odabir knjiga izvršavan je prema kvaliteti samog sadržaja, a prikazane su u originalnom izdanju, na jeziku naroda iz kojeg sama knjiga potječe, s izdanim autorskim pravima izdavača i autora. Korištenje usluga knjižnice omogućeno je svima, ali stranica nudi i mogućnost registracije koja donosi određene povlastice. Registriranjem na samu stranicu korisnik si omogućuje odabir željenog jezika kojim želi pretraživati te mogućnost povratka na knjigu koju je čitao. Postoje i tri vrste pretraživanja koje uključuju jednostavno pretraživanje, napredno pretraživanje i pretraživanje po mjestu. Jednostavno pretraživanje namijenjeno je prvenstveno djeci stoga se pretraživanje bazira na različitim bojama, pregledavanju po likovima koji se nalaze na koricama i slično. Mogućnost pretraživanja uključuje i pretraživanje prema starosnoj dobi (od 3. do 13. godine) te prema duljini same knjige (Farkaš i Petković, 2013).

Jedna od najbitnijih sastavnica Međunarodne dječje digitalne knjižnice jest ta da je dostupna svima i svugdje. Dakle bilo tko, tko posjeduje internet i uređaj putem kojega može pregledavati internetski sadržaj u mogućnosti je koristiti se sadržajima Međunarodne dječje knjižnice. Republika Hrvatska se također priključila u ponudila svijetu uvid u bogatstvo vlastitih djela pisanih za djecu, ne samo za djecu Hrvatske već i za sve koji su spremni učiti i usvajati od drugih. Dakle roditelji i odgajatelji, te ostali koji sudjeluju u pedagoškom radu i pokazuju interes prema istome, imaju neograničen pristup dječjoj književnosti u svakom smislu te riječi.

7. KOMUNIKACIJA KOD ČITANJA

Svaka priča nosi određenu temu koja će potaknuti komunikaciju između djeteta i pripovjedača. Razgovarati i voditi smislenu komunikaciju s djecom koja je prilagođena djetetovim mogućnostima i sposobnostima je svojevrsno umijeće koje je rezultat iskustva i vještina koje se stječu u neposrednom radu s djecom. Ilustracije su sredstvo koje uvelike pomaže da se ostvari poseban i jedinstven način percipiranja i doživljavanja svijeta iz priče te će upravo ilustracije poduprijeti istraživanje u svakom aspektu. Važno je poticati dijete da priča o onome što vidi na ilustracijama. Kamo vodi ovaj kameni putić? Što misliš, tko živi u ovoj rupi? Gdje je nestao medo? Valja usmjeriti pažnju djeteta na značajne trenutke u priči koje je dijete možda zaboravilo ili su mu promakli. Isto tako može se pitati i dijete da objasni određene segmente u priči kako bi njegov odgovor dao uvid u to razumije li dijete sadržaj same priče, no ova metoda nikako nije provjera znanja već poticaj na razmišljanje. Važno je pohvaliti odgovore djeteta jer će svaka pohvala i lijepa riječ biti vjetar u leđa i motivacija za djetetov pozitivan odnos prema slušanju, ali i čitanju. Treba potaknuti dijete da improvizira, stvara vlastite priče, mijenja priče i likove. Pitanja koja su izrazito poticajna ukoliko se od djeteta želi dobiti njegov vlastiti odgovor su: Što misliš, što se onda dogodilo? Tko je onda došao? Kako su uspjeli pobjeći? Valja napomenuti kako nije dobro inzistirati na pitanjima i potpitanjima ukoliko dijete osjeća pritisak i napetost. Dijete gubi volju i motivaciju ukoliko ga se silom tjera na stvaralačko razmišljanje. Važno je spontano osjetiti trenutke koji će potaknuti dijete na vlastite odgovore i ideje (Fontana, 2007).

Svako dijete individualno se razvija, stoga se i jezik razvija na jedinstvenoj razini. Istraživanja pokazuju kako su djevojčice češće malo naprednije od dječaka, vrlo vjerojatno jer su fizički malo manje aktivne. Postoje djeca koja progovore puno kasnije nego njihovi vršnjaci, ali vrlo brzo nadoknade propušteno. Važno je napomenuti kako su roditelji i obiteljski dom ključan segment u razvoju jezika i govora. Treba pričati s djecom, čitati im. To je najbolji način da se postigne jezični napredak. Od samog rođenja djeci treba pričati o svemu, iako ne razumiju. Treba im opisivati zašto se nešto radi, što se radi, pričati o stvarima iz neposredne okoline, pričati o onome što se gleda na televiziji, kad se izađe u park, dvorište, kada se s djetetom igra zajedno s igračkama i slično (Fontana, 2007).

Kako navodi Fontana (2007) pozitivno razmišljanje i pozitivan stav prema životu može promijeniti svakodnevna iskustva koja se doživljavaju. Negativno razmišljanje je navika koju oni najmlađi krenu usvajati već u ranome djetinjstvu, na način da suptilno preuzimaju takve stavove od ljudi i okoline koja ih okružuje. Stoga je vrlo važno već u njihovom ranom razdoblju raditi na promicanju pozitivnog razmišljanja i učenja rada na istome. Najbolji način kojim se to može postići jest upravo vlastiti primjer.

Da bi se istaklo ono pozitivno u djetetovom životu, za svaku ispričanu priču djetetu, može se izdvojiti nekoliko afirmacija koje će služiti za tumačenje dubljeg značenja priče (vrijednosti, stajališta, vrline te određene sastavnice koje su dio priče). Djetetu treba govoriti razumljivim i prilagođenim jezikom kako bi shvatilo svrhu i srž same priče. Rečenica poput „Evo što nam je sve kazala ova priča!“ jedan je od primjera poticajnog osvrta na pročitano djelo koje će dijete zasigurno zaintrigirati i potaknuti na razmišljanje. Važno je napomenuti kako treba i dijete potaknuti da smisli i kaže nekoliko vlastitih afirmacija, čak je i poželjno da ih izrekne prije no što se pročitaju vlastite koje su već unaprijed pripremljene. Također treba izbjegavati rečenice poput „Zašto misliš da je ljubav pozitivna i dobra?“. Umjesto ovakvog sugestivnog pitanja u kojemu dijete već iščitava naznake svog odgovora, valja formulirati rečenice na drukčiji način – „Zašto je ljubav nešto dobro?“, neizravnim izražavanjem. Ovim načinom komunikacije daje se djeci doznanja da i pripovjedač-čitatelj razmišlja o tom pitanju. Pogreška je misliti da na djecu treba ostaviti dojam kako odrasli uvijek sve znaju. Djeca uživaju u tome kad znaju da su njihova razmišljanja uvažena i od pomoći odraslima te kada rade ono što odrasli ne mogu i kada znaju više od istih. Sve ove stavke, rezultirati će samopouzdanjem koje je od presudne važnosti za razvitak stvaralačkog razmišljanja (Fontana, 2007).

7.1. Način odabira priče

Kako navode Vizek-Vidović i Hrabar (1999) u prvim godinama djetetova života poželjno je odabirati slikovnice s manje teksta, većim i istaknutijim ilustracijama te ponavljanjem određenih riječi. Poželjno je i da slikovnice budu izrađene od prikladnih materijala koji će zainteresirati djecu, ali i onemogućiti lako trganje. U trećoj i četvrtoj godini djeca su jako zainteresirana pričama o svakodnevnim događanjima, ljudima,

životinjama i zanimanjima. Stoga bi bilo dobro odabirati slikovnice navedenih tematika i sadržaja kako bi djeca učila i istraživala ono što ih interesira. Djeca se također jako vesele komičnim sadržajima i elementima koje samo djelo sadrži, a nerijetko kreiraju vlastite izmišljene zaplete kojima završavaju određeno djelo. U petoj i šestoj godini, sposobnost koncentracije i pažnje znatno je jača, stoga se mogu usredotočiti na složenije žanrove, ali slike uvijek imaju svoju važnost kako bi im pomogle kao popratni podražaj za složenije zaplete.

Glavno obilježje kvalitetne slikovnice je potpis od strane autora. Sve slikovnice koje nisu potpisane od strane autora i ilustratora valja pažljivo analizirati i procijeniti jesu li primjerene za rad s djecom. Da se zaključiti da je slikovnica jedno od značajnijih obilježja ranog djetinjstva. Od najranije dobi prisutna je u djetetovom životu, stoga bi svi njezini stvaratelji trebali u nju utkati svoj najautentičniji i najprovjereniji rad. Slikovnica je sredstvo pomoću kojeg dijete stvara prve dojmove i predodžbe o osnovnim pojmovima (bojama, životinjama, okolini). Sve nove informacije koje dijete dobije od slikovnice, osnova su i poticaj za njegov intelektualni razvoj. Poticaj za vlastito stvaralaštvo su i prve rime s kojima se dijete susreće. Dakle, ako se govori o slikovnici koja je napravljena kako treba, ona mora predstavljati skup odgojnih i obrazovnih sadržaja koji trebaju biti u zajedničkoj korespondenciji kako bi bile primjeren poticaj i izazov (Šišnović, 2011).

7.1.1. Način čitanja priče

Kod čitanja prve slikovnice važno je odabrati slikovnicu koja ima jasne slike i nema teksta. Čitanje priče nije samo prenošenje riječi iz knjige do djetetovih ušiju, već je interaktivni proces koji bi za cilj trebao imati obogaćivanje dječje mašte, emocionalne inteligencije i jezičnog razvoja. Bitne sastavnice kod samog načina čitanja priče djetetu jesu stvaranje ugodne atmosfere, postavljanje ritma i tona, pokazivanje ilustracija, interaktivnost, emocionalno povezivanje s likovima, prilagođavanje dječjoj dobi i interesima, ponavljanje omiljenog dijela priče te završetak samog čina čitanja koji bi trebao sadržavati razgovor o samom tekstu. Djetetu je poželjno dati slikovnicu u ruke te pokazivati prstom predmete i bića, imenovati ih kako bi dijete spoznalo što se nalazi na slici. Valja ga hrabriti da samo okreće i lista stranice. Svaki put kada dijete pokaže

interes za određenu sliku, treba mu pričati o slici te proširivati pojam o novim znanjima i uvođenjem novih situacija i riječi koje dijete možda dosad nije čulo. Primjerice, „To je mačka. Mačka ima rep. Rep je dugački čupav.“ Čitanje mora biti kratko, ali poželjno ga je ponoviti nekoliko puta (Čudina-Obradović, 2002).

Sposobnost pružanja upravo ovakvog interaktivnog i bogatog iskustva čitanja uvelike doprinosi ne samo razvoju jezičnih i čitačkih vještina, već rađanju ljubavi prema knjigama i interesu prema istima.

8. PRIMJERI POTICAJNIH AKTIVNOSTI UZ ČITANJE DJECI

8.1. Prva godina djetetova života

Pojava prvih riječi u djeteta započinje oponašanjem odraslih. Prve riječi mogu se potaknuti prikazivanjem i imenovanjem određenih predmeta te poticanjem djeteta da imenuje iste. Treba se započinjati sa jednostavnim slogovima (vau, mjau, bum). Kada dijete započne s oponašanjem važno je veseliti mu se te mu pružiti zagrljaj i pohvalu. Nakon što usvoji jednostavne slogove, valja rabiti riječi složenijeg sadržaja od istih slogova- mama, tata, kuku (Čudina-Obradović, 2002).

8.1.2. Čitanje slikovnice

Djetetu treba pružiti i omogućiti samostalno baratanje slikovnicom koje podrazumijeva samostalno listanje, držanje, puštanje, pokazivanje i gledanje. Tijekom čitanja može se prstom upirati u određene ilustracije te ih imenovati. Ukoliko se to opetovano ponavlja, dijete će zapamtiti pojam i naučiti što znači. Djeci se također mogu postavljati pitanja vezana uz slikovnicu, „Gdje je pas?“. Pitanjima će se potaknuti dijete na samostalno razmišljanje i povezivanje riječi sa slikom ili ilustracijom. Dijete ovim načinom postepeno razvija pojam o knjizi, razvija rječnik te se priprema za buduću pismenost. Dok se slikovnica čita važno je mijenjati ton, glas, veselje i uzbuđenje u odnosu na sadržaj slikovnice. Valja pratiti što dijete razumije, što je zapamtilo te što ga

najviše interesira. Preporučljivo je stati odmah kada se primijeti da je dijete umorno ili gubi pažnju (Čudina-Obradović, 2002).

8.2. Druga i treća godina života

8.2.1. Pričanje priča

Kako navodi Čudina-Obradović (2002) gotovo sva djeca rane i predškolske dobi uživaju u slušanju priča te čitanju istih. Od velike je važnosti i njihovo vlastito sudjelovanje u slušanju same priče jer ono uvelike utječe na njihov govorni i predčitački razvoj. Mlađoj djeci je jednostavnije i prirodnije dočarati priču koja će neposredno izaći iz usta živih ljudi i koja će opisati prave događaje nego što je to pojava teksta ili ilustracija u slikovnici. Takav način dočaravanja priče djetetu, u budućnosti će mu biti od velike pomoći jer će moći čuti i dočarati sebi glasove i riječi kada budu učili čitati u sebi ili naglas. Čitanje priča djeci u ovoj dobi donosi za sobom mnogobrojne dobrobiti, a neke od njih su: obogaćivanje i proširivanje rječnika, rad na djetetovoj pozornosti, rad na emocionalnom uživljavanju u samu priču, razumijevanje strukture priče (početak, sredina, kraj) te mnoge druge. Kod čitanja samih priča valja uzeti neke specifične karakteristike djece kojih se treba pridržavati kako bi samo čitanje zadržalo svrhu i krajnji cilj. Djeca ove dobi imaju vrlo kratku koncentraciju te je njihova potreba za neprestanim pražnjenjem energije velika. Preporuča se da priča ima vrlo jednostavnu fabulu, preporučljivo je da je popraćena rekvizitima, da se često ponavljaju fraze i riječi (kako bi djeca bolje zapamtila), prisutnost najviše dva do tri lika, podjela priče na dijelove (petominutne naprimjer), priča treba imati sretan završetak, preporučljivo uz pljeskanje i radovanje.

8.2.2. Lutkica papirnati rupčić

U ovoj igri, papirnati rupčić treba se omotati oko prsta u obliku kugle. Kada se formirala kuglica, treba gumicom za kosu pričvrstiti kuglicu za prst. Flomasterom treba označiti lice na kuglici, nacrtati usta, nos i oči. Preporučljivo je napraviti više različitih

modela te oblika lica i facijalnih ekspresija kako bi postojale i izmjene likova kojima će se nadjenuti različita imena (Čudina-Obradović, 2002).

8.2.3. Brojalice

S trogodišnjacima se svakako već može početi sa smišljanjem pjesmica i brojalica. Zajednički se može osmisliti brojalica ili pjesmica (smisljena ili besmisljena). Uz samu brojalicu, preporučljivo je i izraditi vlastiti instrument koji će biti pratnja brojalici. To na primjer mogu biti kutijice punjene zrnima riže koji će služiti kao šuškalice. Brojalice se mogu izvoditi sporije, brže, trčeći, skačući i slično (Petrić, Bonta, Sesvečan, 2012).

Na primjer:

Ja sam ježić mali,

Bodlja mi ne fali,

Jedan, dva, tri,

Ulovi me sad ti!

8.3. Četvrta, peta i šesta godina djetetova života

8.3.1. Uočavanje rime (razdoblje četvrte godine)

Kod igri i pjesmica s rimom važno je nakon zajedničkog izvođenja pjesmice djecu potaknuti da samostalnu pronađu riječi koje se rimuju. Djetetu se može ponovno pročitati pjesmica, ali s izostavljanjem riječi koje se rimuju na način da dijete nadopuni ono što manjka (Čudina-Obradović, 2012).

Na primjer:

Uka, buka, eto vuka.

Taka taka, veli (ruka)

Meke, keke, stalo jare,

Strugnu vuju preko (bare).

8.3.2. Što ne pripada redu (razdoblje pete godine)

Na papiriću se nalaze sličice s određenim pojmovima i predmetima. Najprije je djetetu potrebno imenovati sve pojmove u svakom redu pojedinačno. Važno je od djeteta tražiti da glasno ponovi ime predmeta na sličici. Primjerice, može ga se pitati da imenuje slona. Kada dijete kaže „slon“, sljedeće pitanje koje će mu se postaviti je, „Slaže li se riječ kantica s riječju slon?“. Treba ga potaknuti i pomoći mu da prepozna rima, primjerice slon-balon. Može mu se zadati zadatak da u svim redovima prepozna riječi koje se u rimi ne slažu s riječima u redu te ih precrta olovkom i glasno naglas izgovori (Čudina-Obradović, 2002).

8.3.3. Zadana rima (razdoblje šeste godine)

Kod igre zadane rime jedan igrač u skupini ostaloj djeci zadaje riječi na koje moraju odgovoriti novom riječju, ali u rimi. Primjerice jedan igrač kost, a drugi most. Kada se dogodi situacija da neki od igrača ostane bez riječi koja se rimuje, zbrajaju se njegovi žetoni dobiveni za svaku riječ u rimi te se zamjenjuju uloge (Čudina-Obradović, 2002).

Na primjer:

Bos – kos

Ljama – slama

Cvijet - svijet

9. ZAKLJUČAK

Čitanje u ranoj i predškolskoj dobi ima jako važnu ulogu u djetetovu životu i iznimno je važno za njegovu budućnost. Odrasli su upravo oni koji imaju najveći utjecaj na dijete i djetetov interes prema knjizi. Poticajna okolina najvažniji je čimbenik kada je u pitanju razvoj vještine čitanja te interes prema istome. Kvalitetna i poticajna okolina podrazumijeva svijest o smislu čitanja, unošenje ugone i zadovoljstva u doživljaju čitanja, omogućavanje doživljaja zanimljivosti, humora i ljepote kod čitanja te brojne druge dobrobiti za dijete. O tome jesu li roditelji i odgajatelji osigurali djetetu takvo poticajno okruženje pokazati će djetetova uspješnost savladavanja vještine čitanja u budućnosti te čitanje u odrasloj dobi. Važno je da okruženje koje stvaraju i roditelji i odgajatelji bude kvalitetno. Kvalitetno okruženje podrazumijeva organizaciju čitačkog ozračja i atmosfere, svakodnevno čitanje s djecom, uživanje u samim pričama, provođenje raznih aktivnosti koje uključuju čitanje te brojne druge. Dijete se na ovaj način suptilno i njemu primjereno uvodi u složeniji uvid smisla i značenja teksta te pisane poruke te osvješčuje strukturu govora i pisanog jezika. Svakodnevno čitanje djetetu te poticaj djeteta da uvidi ljepotu riječi i slika pomoći će mu da spozna ljepotu čitanja, razvije osjećaj topline i povezanosti te naposljetku osjećaj užitka i stalne potrebe za čitanjem. Ako djeca žive uz knjige i ako su knjige sveprisutne u njihovim životima, zasigurno će postati neizostavan faktor njihova življenja. Dijete osjeća i zna kako je knjiga za njega sigurno mjesto, izvor mašte, kreativnosti i zadovoljstva. Čitanjem se ne ostvaruje samo pozitivan odnos prema knjizi i čitanju već i osjećaj bliskosti s drugom osobom koja mu čita. Isto tako, važno je djetetu omogućiti mogućnost vlastitog odabira i sadržaja za koje je zainteresirano kako bi dijete bilo što motiviranije i zainteresiranije za sami sadržaj u djelu. Knjiga, ali i zajedničko čitanje s djetetom budi osjećaj topline, povezanosti, nježnosti i mira koji će zasigurno ostaviti pozitivan trag u djetetovom životu i rasplamsati njegovu ljubav prema knjizi i čitanju.

10. LITERATURA

- Centner, S. (2007). *Kako zavoljeti knjigu i čitanje*. Đakovo: Tempo d.o.o.
- Čudina-Obradović, M. (2000). *Kad kraljevna piše kraljeviću: psihološki temelji učenja čitanja i pisanja*. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po Korak.
- Čudina-Obradović, M. (2002). *Čitanje prije škole: Priručnik za roditelje i odgojitelje*. Zagreb: Školska knjiga.
- Čudina-Obradović, M. (2014). *Psihologija čitanja od motivacije do razumijevanja*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Fontana, D. (2007). *Priče koje čitate svojem djetetu kako bi potaknuli mir, povjerenje i kreativnost*. Zagreb: Planetopija.
- Hranjec, S. (2006). *Pregled hrvatske dječje književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
- Petrović-Sočo, B. (1997). *Dijete, odgajatelj i slikovnica: akcijsko istraživanje*. Zagreb: Alinea.
- Petrić, B., i sur. (2012). *Igrajmo se, čitaj mi!* Koprivnica: Knjižnica i čitaonica "Fran Galović".
- Vizek-Vidović, V. i Hrabar, D. (1999). *Čitajmo djeci za laku noć: priručnik za odgojitelje i roditelje djece predškolske dobi*. Zagreb: Udruga za inicijative u socijalnoj politici: Centar za prava djeteta.
- Zalar, D., Kovač-Prugovečki, S. i Zalar, Z. (2009). *Slikovnica i dijete: Krićka i metodićka bilježnica 2*. Zagreb: Golden marketing – Tehnićka knjiga.
- Šišnović, I., (2011). Odgojno-obrazovna vrijednost slikovnice. *Ćasopis za odgoj i naobrazbu djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, Vol. 17. No. 66, 336-341.
- <https://hrcak.srce.hr/file/183392> - Pristupljeno: 29.05.2024.

Špehar, S., (2002). Centar za početno čitanje i pisanje. Dijete, vrtić, obitelj: *Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, Vol. 8 No. 27, 2002.

<https://hrcak.srce.hr/file/268060> Pristupljeno: 1.06.2024.

Pađen-Farkaš D. i Petković S., (2013). *Knjižničarstvo: glasnik Društva bibliotekara Slavonije i Baranje*, vol. 17, no. 2, 2013.

<https://hrcak.srce.hr/knjiznicarstvo> Pristupljeno: 2.06.2024.

Stričević I. i Čunović K., (2013). *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, Vol. 56 No. 3, 2013.

<https://hrcak.srce.hr/115194> Pristupljeno: 2.06.2024.

SAŽETAK

Čitanje u ranoj i predškolskoj dobi ima velik značaj i utjecaj na dijete u svakom aspektu njegova života. U ovome radu obraditi će se ključni segmenti i značajke koje su važne kada je u pitanju čitanje djeci rane i predškolske dobi. Djeca čitanjem i slušanjem upoznaju svijet, spoznaju sebe, uče o odnosima, razvijaju maštu i kreativnost, stječu vještine čitanja i pisanja. U ovom radu ističu se bitne razvojne karakteristike u govornom području te metode, postupci i objašnjenja kako provoditi samo čitanje i aktivnosti čitanja. Najvažnija komponenta ovog rada, uz sve znanstvene pristupe i odgovore na postavljene dvojbe i nedoumice jest između ostalog dati uvid u moguće načine rada odgajatelja s djecom.

Ključne riječi: čitanje u ranoj dobi, važnost čitanja, razumijevanje čitanja, dječja književnost, umijeće čitanja

SUMMARY

Reading in early and preschool age has great significance and influence on the child in every aspect of his life. In this paper, key segments and features that are important when it comes to reading to children of early and preschool age will be discussed. By reading and listening, children get to know the world, get to know themselves, learn about relationships, develop imagination and creativity, and acquire reading and writing skills. In this paper, important developmental characteristics in the speaking area are emphasized, as well as methods, procedures, and explanations of how to carry out reading and reading activities. The most important component of this work, along with all the scientific approaches and answers to the raised doubts and concerns, is, among other things, to provide an insight into the possible ways educators work with children.

Keywords: reading at an early age, importance of reading, reading comprehension, children's literature, reading skills

